

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Cap. XII

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

dinis diuisiones inuolutos faciunt canales, & iustam cochleæ naturalemq;
 imitationem. Ita per id uestigium alie super alias figuntur unctæ pice li-
 quida, et exaggeratur ad id, ut longitudinis octaua pars fiat summa crassi-
 tudo. Supra eas circulantur & figuntur tabule, que pertegant eam in-
 uolutionem: tunc eæ tabule pice saturantur, & laminis ferreis colligan-
 tur, ut ab aquæ uine dissoluantur. Capita tigni ferreis clauis & laminis
 continentur, ijsque infiguntur stili ferrei. Dextra autem & sinistra
 cochleam tigna collocantur, in capitibus utraque parte habentia trans-
 uersaria confixa. In his foramina ferrea sunt inclusa, inq; ea inducuntur
 styli, & ita cochlea hominibus calcâtibus facit uersationes Erectio autem
 eius ad inclinationem sic erit collocanda, uti quemadmodum Pythagori-
 cum trigonum orthogonium describitur, sic id abeat responsum: id est,
 uti diuidatur longitudo in partes quinque, earum trium extollatur caput co-
 chleæ, ita erit à perpendiculari ad imas nares eius spatium, partes quatuor.
 Quæ ratione autem oporteat id esse, in extremo libro eius forma descri-
 pta est.

Quæ de materia fiant organa ad hauriendam aquam, & quibus ratio-
 nibus perficiantur, quibusq; rebus motus recipientia præsent uersationi-
 bus ad infinitas utilitates, ut essent notiora, quam apertissime potui per-
 scripsi.

DE CTESIBICA MACHINA, QUÆ AL-
tissime extollit aquam. CAP. XII.

INSEQVITVR nunc de Ctesibica machina, quæ in altitudinem
 aquam educit, monstrare. Ea fit ex ære, cuius in radicibus modioli fi-
 ni gemelli paulum distantes, habentes fistulas (furellæ sunt figura) simi-
 liter coherentes, in medium catinû concurrentes, in quo catino fiant axes
 in superioribus naribus fistularum, coagmentatione subtili collocati: qui
 præobturantes foramina narium, non patiuntur exire id quod spiritu in
 catinum fuerit expressum. Supra catinum penula, ut insudibulum inuer-
 sum, est attemperata, quæ etiam per fibulam cum catino cuneo traiecto,
 continetur & coagmentatur, ne uis inflationis aquæ eam cogat eleuare.
 Insuper fistula quæ tuba dicitur, coagmentata, in altitudine sit erecta. Mo-
 dioli autem habent infra nares inferiores fistularum axes interpositos su-
 pra foras

HH a pra foras

pra foramina earum, quæ sunt in fundis. Ita de supernis in modiolis emboli masculi, torno politi & oleo subacti, cõclusiq; regulis & uectibus conuoluuntur, qui ultro citroq; frequenti motu prementes aërem, qui erit ibi cum aqua axibus obturamentibus foramina, cogunt & extrudunt inflando pressioibus per fistularum nares aquam in catinum, è quo recipiens penula spiritus exprimit per fistulam in altitudinem, & ita ex inferiore loco castello collocato, ad salendum aqua subministratur.

Nec tamen hæc sola ratio Ctesibij fertur exquisita, sed etiam plures et uarijs generibus alia, quæ ab eo liquore pressioibus coactæ, spiritu efferre à natura mutuatos effectus ostenduntur: uti merularum, quæ motu uoces edunt, atq; engibata, quæ bibentia tandem mouent sigilla; cæteraq; quæ delectationibus oculorum & aurium sensus eblandiuntur: è quibus quæ maxime utilia & necessaria iudicauit selegi, & in priore uolumine de horologijs, in hoc de expressioibus aquæ dicendum putauit. Reliqua quæ nõ sunt ad necessitatem, sed ad deliciarum uoluptatè, qui cupidiores erunt, eius subtilitates ex ipsius Ctesibij commentarijs poterunt inuenire.

DE HYDRAULICIS MACHINIS QUIBVS OR-
gana perficiuntur. CAP. XIII.

DE Hydraulicis autè quas habeant ratiocinationes, quàm breuissimè proximeq; attingere potero & scriptura consequi, non prætermittam. De materia compacta basi, arca in ea ex ære fabricata collocatur. Supra basim eriguntur regulæ dextra ac sinistra scalarum formam compactæ, quibus includuntur ærei modioli fundulis ambulatilibus ex torno subtiliter subactis, habentibus fixos in medio ferreos ancones, & uerticulis cum uectibus coniunctos, pellibusq; lanatis inuolutos. Item in summa planitia foramina circiter digitorum ternum, quibus foraminibus proxime in uerticulis collocati ærei delphini, pendentia habentes catenis cymbala ex ore, infra foramina modiorum chalata intra arcam, quo loci aqua sustinetur. Inest in id genus uti insudibulum inuersum, quod subter taxilli alii circiter digitorum ternum suppositi librant spatium unum, ima inter labra phigeos & arcæ fundum. Supra autem ceruiculam eius, coagmentata arcula sustinet caput machine, quæ græce κορυβή μουσικῆς appellatur, in